

його альтернативу. По-друге, через її всеохоплюючі можливості налагодити порушені відносини та відновити стан, який існував до скоєння злочину, як майновий, так і моральний. Саме тому вона набула найбільшого розповсюдження аніж конференції та кола правосуддя. Ці альтернативні способи вирішення спорів є менш універсальними, але у відповідних випадках вони можуть бути більш ефективними. Але не дивлячись на те, що міжнародна практика свідчить про ефективність альтернативних способів вирішення спорів, потрібно розуміти, що суспільство має бути готовим до їх сприйняття, а отже, необхідно розповсюджувати можливість обрання цих способів вирішення спорів, а також створити нормативну базу, яка б регулювала основні питання у цій сфері.

Список використаних джерел

1. *Нестор, Н. В.* Поняття, принципи та форми відновного правосуддя [Електронний ресурс] / Н. В. Нестор // Форум права — 2010. — № 2. — С. 330 — 333. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2010-2/10nnvfvp.pdf. — Дата доступу: 13.08.2016.
2. *Микитин, Ю.* Філософія відновного підходу / Ю. Микитин // Відновне правосуддя в Україні — 2012. — № 14. — С. 64—84.
3. *Семчишин, О. Р.* Відновне правосуддя: перспективи інституціоналізації в українському суспільстві / О. Р. Семчишин // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Соціол. науки. — 2010. — Т. 109. — С. 37—40.
4. *Землянська, В. В.* Відновне правосуддя в кримінальному процесі України: посібник / В. В. Землянська. — К.: Видавець Захаренко В. О., 2008. — 200 с.

Навроцька В.

Суб'єкти права на оскарження вироку на підставі угоди за кримінальним процесуальним кодексом України

Navrotska V.

Subjects of Appeal of the Sentence on the Basis of Agreement according to the Criminal Procedural Code of Ukraine

Attention is displaced on contradictions of norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine, one of that gives a right on the appeal of the sentence on the basis of agreement only to the defendant (to his defender, legal representative) and public prosecutor from the clearly regulated

grounds, and the other — straight and simply is about the right on the revision of sentence, that touches rights, freedoms or interests of face of cramps of higher level by any person, regardless of the participation in a judicial trial.

The author proves that companions in a crime, criminal realization in relation to that is distinguished separately though not adopted straight as legal subjects on appellate but /whether appeal, however have the marked right. In fact the competition of such norms must be settled on behalf of the norm that regulates general principles of realization in criminal cases.

Звернуто увагу на суперечності норм КПК України, одна із яких надає право на оскарження вироку на підставі угоди лише обвинуваченому (його захиснику, законному представнику) та прокурору із чітко регламентованих підстав, а у іншій — прямо та однозначно йдеться про право на перегляд вироку, що стосується прав, свобод чи інтересів особи судом вищого рівня будь-якою особою, незалежно від того, чи брала вона участь у судовому розгляді.

Автор доводить, що співучасники злочину, кримінальне провадження щодо яких виділено окремо, хоч і не названі прямо як суб'єкти права на апеляційне та /чи касаційне оскарження, все ж мають зазначене право. Адже конкуренція зазначених норм має бути вирішена на користь норми, яка регламентує загальні принципи провадження у кримінальних справах.

Практика судового розгляду кримінальних проваджень щодо забезпечення права на оскарження судових рішень засвідчила наявність проблеми правильного застосування ряду нормативно-правових актів. Йдеться, зокрема, про п. 8 ч. 2 ст. 128 Конституції України (стосовно забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом), ч. 4 ст. 394 КПК України (з приводу визначення права на оскарження вироку на підставі угоди лише обвинуваченим, його захисником, законним представником та прокурором, але не іншою особою, прав, свобод та інтересів якої стосується вирок на підставі угоди), ст. 24 КПК України (у якій йдеться про право на перегляд вироку, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді), п. 1, 2, 10, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України (верховенство права, законність, презумпція невинуватості та за-

безпечення доведеності вини, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень).

Так, вироком Печерського районного суду м. Києва (якою за-тверджено угоду про визнання винуватості) Особу 3 визнано винним та засуджено за те, що він, працюючи в прокуратурі Ки-ївської області на посаді начальника відділу нагляду за додержан-ням законів при виконанні судових рішень у кримінальних про-вадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, за попередньою змовою з іншими особами сприяв судді місцевого суду — Особі 2, матеріали щодо якого виділено в окреме прова-дження, у постановленні завідомо неправосудної ухвали стосовно Особи 4, засудженого за ряд злочинів, у тому числі й тяжких, що спричинило тяжкі наслідки [1].

На цей вирок Особа 2, вважаючи, що зазначене судове рішення порушує його права, свободи та інтереси, подав апеляційну ска-ргу про скасування зазначеного вироку суду з підстав істотного по-рушення кримінального процесуального законодавства в частині неналежного виконання вимог ст. 474 КПК України, недоведеності участі Особи 3 у сприянні в постановленні завідомо неправосуд-ної ухвали, яку ухвалою судді-доповідача апеляційного суду м. Ки-єва від 17.04.2015 р. було повернуто на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України як таку, що подана особою, яка не має права подавати скаргу в зазначеному провадженні (оскільки він не є безпосереднім учасником кримінального провадження щодо Особи 3) [2].

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду ци-вільних і кримінальних справ (далі — ВССУ) від 24.07.2015 р. було відмовлено у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою Особи 2 на підставі п. 2 ч. 2 ст. 428 КПК України. Суд ка-саційної інстанції в ухвалі зазначив про правомірність прийнятого апеляційним судом рішення (оскільки згідно з ч. 4 ст. 394 КПК Укра-їни Особа 2 не є учасником процесу у кримінальному провадженні щодо Особи 3, а тому не має права подавати апеляційну скаргу) [3].

Не погоджуючись із таким рішенням, Особа 2 у порядку глави 33 КПК України подала до Верховного Суду України (далі — ВСУ) заяву, у якій було порушено питання про перегляд вказаного судо-

вого рішення суду першої інстанції, за результатами розгляду якої ВСУ ухвалу Колегії суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ скасував, а справу направив на розгляд до суду касаційної інстанції зі стадії вирішення питання про відкриття провадження.

Ухвалою ВССУ від 09.06.2016 ухвалу судді-доповідача апеляційного суду м. Києва від 17.04.2015 про повернення апеляційної скарги на вирок Печерського районного суду м. Києва від 04.03.2015 щодо Особи 3 скасовано, кримінальне провадження направлено апеляційному суду для розгляду зі стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою Особи 2 [4].

Судова палата у кримінальних справах ВСУ у своїй ухвалі від 03.03.2016 констатувала, що суд касаційної інстанції у цій справі неправильно застосував норми, передбачені п. 1, 2, 10, 17 ст. 7, ч. 6 ст. 9, ст. 24, ч. 4 ст. 394 КПК України у зв'язку з обмеженням права Особи 2 як особи прав, свобод та інтересів якої стосується вирок на підставі угоди між прокурором та обвинуваченим Особою 3, на його апеляційне оскарження. ВСУ дійшов висновку, що відсутність «інших осіб» у вичерпному переліку суб'єктів оскарження, передбаченому ст. 394 КПК України, за умови, що судові рішення стосується їх прав, свобод та інтересів, не є перешкодою у доступі до правосуддя та звернення до суду вищої інстанції, що передбачено ч. 2 ст. 24 цього Кодексу.

Також ВСУ вказано на преюдицію щодо винуватості судді — Особи 2 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 375 КК України регламентованим ст. 7 КПК України загальним засадам кримінального провадження, зокрема, верховенству права, законності, презумпції невинуватості за забезпечення доведеності вини [5].

Аналогічну точку зору викладено в ухвалі ВССУ від 09.06.2016 [4].

Таким чином, позиції двох вищих судів — ВСУ та ВССУ щодо питання про можливість оскарження вироку на підставі угоди особою, що не є її стороною, істотно відрізняються. Спробую висловити своє бачення із зазначеного питання.

У ч. 4 ст. 394 КПК України право на оскарження вироку на підставі угоди надано лише обвинуваченому (його захиснику, законному представнику) та прокурору із чітко регламентованих підстав. Про інших осіб, прав, свобод та інтересів яких стосується вирок на

підставі угоди, тут не згадано (у тому числі й про співучасників злочину, кримінальне провадження щодо яких виділено). Проте це не дає підстав стверджувати, що такі особи не є суб'єктами права на апеляційне та / чи касаційне оскарження. Адже у ст. 24 КПК України прямо та однозначно йдеться про право на перегляд вироку, що стосується прав, свобод чи інтересів особи судом вищого рівня, незалежно від того, чи брала та особа участь у судовому розгляді.

Звісно ж, норма ч. 2 ст. 24 КПК України перебуває у конкуренції з нормою, закріпленою у ст. 394 цього ж Кодексу (якою закріплено вичерпний перелік суб'єктів та підстав оскарження вироків на підставі угоди). Вважаю, що за такої конкуренції підлягає застосування саме ст. 24 КПК, оскільки:

1) у протилежному випадку буде підірвано значення Загальних положень КПК як сукупності положень, що поширюються на його норми, які стосуються (окремих) часткових питань;

2) положення, викладені у зазначеній статті, — це не просто звичайні, рядові положення, це положення однієї із засад кримінального процесу (які, як відомо, мають фундаментальне значення для усього кримінального судочинства, визначають його спрямованість, побудову в цілому, форму і зміст стадій та інститутів та виражають панівні у даній державі ідеї, що стосуються завдань, способу формування і здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях). Тому якраз із правовими принципами (засадами) слід порівнювати, «звіряти» усі інші норми, що підлягають застосуванню (і аж ніяк не навпаки).

Виникає питання про те, чи не будуть порушені приватні інтереси підозрюваного — учасника угоди у разі допуску судом до розгляду та подальшого перегляду судом апеляційної інстанції скарги його співучасника. Звісно ж, підозрюваному такий варіант розвитку ситуації є не вигідний та не бажаний. Але безсумнівним є й те, що інтереси його співучасника і такого ж самого рівнозначного із ним учасника кримінального провадження теж страждати не повинні.

Що ж стосується зацікавленості особи, що не є учасником угоди про визнання винуватості підозрюваного у вчиненні злочину, кримінальне провадження щодо якого виділено окремо від провадження, де фігурує інший співучасник цього злочину, то такий його правовий інтерес безсумнівний. Адже затвердження угоди

призведе (чи може призвести) до виникнення преюдиції щодо неї, хоча така особа стороною угоди не була і у відповідному провадженні свої інтереси об'єктивно обстоювати не могла.

Видається цілком обґрунтованою існуюча практика, за якої суди відмовляють у затвердженні угоди із посиланням на п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України, тобто з огляду на порушення її умовами прав, свобод чи інтересів інших осіб тоді, коли в угоді викладені обставини, які вказують на причетність до вчинення інкримінованого обвинуваченому злочину інших осіб, статус обвинуваченого яким по справі не був наданий [6; 7]. Частково підставними є аргументи ВССУ про те, що винуватість Особи 2 у скоєнні інкримінованого йому злочину може бути встановлена лише вироком суду щодо нього, а не вироком про затвердження угоди між прокурором і Особою 3 (з огляду на вимоги ч. 2 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ч. 1 ст. 62 Конституції України та ч.1 ст.17 КПК України). Однак чи багато в Україні знайдеться таких суддів, які готові бути причетними до створення патової ситуації, за якої у подальшому (після попередньо винесеного ними самими або ж їх колегами вироку про затвердження угоди (де констатовано наявність пособництва у вчиненні злочину) визнають, що самого злочину по-суті то й не було?!

Наведене вище дає підстави для наступних висновків:

1. Норми, передбачені ч. 2 ст. 24 КПК України та ст. 394 КПК України, не суперечать одна одній. Між ними немає колізії, проте існує конкуренція, яка має бути вирішена на користь норми, яка регламентує загальні засади (принципи) провадження у кримінальних справах.

2. Приватні інтереси учасника угоди у разі допуску судом до розгляду апеляційної скарги іншого підозрюваного — його співучасника, щодо якого виділено кримінальне провадження, можливо й будуть порушені (якщо мати на увазі інтерес уникнути всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи та зберегти правові наслідки угоди про визнання вини, укладеної без врахування позиції та забезпечення прав іншої особи). Проте однозначно, що у протилежному разі — при недопуску до розгляду апеляційної скарги — будуть істотно порушені права співучасника. Таким чином, ми маємо спра-

ву з колізією інтересів двох рівнозначних учасників процесу. Визначаючи пріоритет, слід враховувати ще й публічну (суспільства та держави) зацікавленість у встановленні істини по справі, необхідність реалізувати право на справедливий суд, яке охоплює і право на оскарження судових рішень, що стосуються інтересів особи.

3. При перегляді справи за апеляційною скаргою «інших осіб» слід керуватися нормою, передбаченою ч. 2 ст. 24 КПК України як такою, що регламентує загальні засади та має пріоритет над нормами, що стосуються окремих правових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Вирок Печерського районного суду м. Києва від 04.03.2015 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Rewiew/42987287>. — Дата доступу: 12.08.2016.

2. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 17.04.2015 // *Єдиний державний реєстр судових рішень* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Rewiew/43794624>. — Дата доступу: 12.08.2016.

3. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24.07.2015 // *Єдиний державний реєстр судових рішень* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Rewiew/47464651>. — Дата доступу: 12.08.2016.

4. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09.06.2016. // *Єдиний державний реєстр судових рішень* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Rewiew/58300768>. — Дата доступу: 12.08.2016.

5. Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.03.2016 // *Єдиний державний реєстр судових рішень* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Rewiew/56939749>. — Дата доступу: 12.08.2016.

6. Ухвала Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим від 17.10.2013 (№ судової справи 121/8795/13-к; № провадження 1-кп/121/475/13) // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>. — Дата доступу: 12.08.2016.

7. Ухвала Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 22.03.2013 // *Єдиний державний реєстр судових рішень* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52837542>. — Дата доступу: 12.08.2016.